

ҮНДЭСНИЙ АУДИТЫН ГАЗРЫН ХАРЬЯА
ХОВД АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГИЙН АУДИТ

Зэрэг сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн аудитын тайлан

Аудитын код: ХОА-2022/06/НА-СТА-ТТЗ

Цахим хуудас:
www.audit.mn
Улаанбаатар хот
2022 он

Тэргүүлэх аудитор: Х.Болдбаатар
Утас: 70433061
Цахим хаяг: Boldbaatar.Kh @audit.gov.mn
Аудитын менежер: А.Цэцэгсүрэн
Утас: 70432545
Цахим хаяг: tsetsegsuren.a@audit.gov.mn
Ахлах аудитор: Д.Мөнхтулга
Утас: 70432545
цахим хаяг: munkhtulga.d@audit.gov.mn

Энэхүү аудитын тайлантай холбоотой нэмэлт мэдээллийг дээрх хаягаар авна уу.

Агуулга

2.Аудит хийсэн санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэл	3
2.1 Аудит хийсэн нэгтгэсэн санхүүгийн байдлын тайлан	4
2.2 Аудит хийсэн нэгтгэсэн санхүүгийн үр дүнгийн тайлан	5
2.3 Аудит хийсэн нэгтгэсэн цэвэр хөрөнгө/өмчийн өөрчлөлтийн тайлан	6
2.4 Аудит хийсэн нэгтгэсэн мөнгөн гүйлгээний тайлан	6
2.5 Аудит хийсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан	7
2.6 Аудит хийсэн нэмэлт төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан	10
3. Аудитын тайлан.....	11
3.1 Ерөнхий зүйл.....	11
3.2 Байгууллага, түүний орчин ба дотоод хяналт	12
3.3 Санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал	12
3.4 Материаллаг байдал	12
3.5 Санхүүгийн тайлангийн тодруулга	13
3.6 Төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэл, нэмэлт төсөв.....	14
3.7 Асуудлыг онцолсон хэсэг ба бусад асуудлын хэсэг.....	17
3.8 Аудитын гол асуудал	17
3.9 Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитын асуудал	17
3.9.1 Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилт	17
Өмнөх зөвлөмжийн хэрэгжилт	18
3.11 Дараагийн аудитаар анхаарах асуудал.....	18
3.12 Харьяа байгууллагуудын аудитын дүнгийн талаар	18
4. Нэгтгэсэн тайлангийн аудитын илрүүлэлт	18
4.1 Залруулсан алдаа	19
4.2 Төлбөрийн акт	19
4.3 Албан шаардлага	19
4.4 Зөвлөмж.....	20
5. Аудитаар илэрсэн алдаа, зөрчлийн нэгтгэл	21

Товчилсон үгийн жагсаалт

УСНББОУС	Улсын Секторын Нягтлан Бодох Бүртгэлийн Олон Улсын Стандарт
АДБОУС	Аудитын Дээд Байгууллагын Олон Улсын Стандарт
НА	Нотлох ажил
ЭМДС	Эрүүл мэндийн даатгалын сан
СТА	Санхүүгийн тайлангийн аудит
УТХО	Улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар
ТТЗ	Төсвийн төвлөрүүлэн захирагч
ТШЗ	Төсвийн шууд захирагч
ЗДТГ	Засаг даргын тамгын газар
ИТХ	Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал
ОНХС	Орон нутгийн хөгжлийн сан
СХС	Сум хөгжүүлэх сан
ХХК	Хязгаарлагдмал хариуцлагатай компани
БСУГ	Боловсрол соёл урлагийн газар
СӨБ	Сургуулийн өмнөх боловсрол
ЕБС	Ерөнхий боловсролын сургууль

Хүснэгтийн товьёг

№	Тайлбар	Хуудасны дугаар
Хүснэгт -1	Санхүүгийн байдлын тайлан	13
Хүснэгт -2	Авлагын үлдэгдэл	13
Хүснэгт -3	Төсвийн төлөвлөгөө, гүйцэтгэл	15
Хүснэгт -4	Татварын орлогын төлөвлөгөө, гүйцэтгэл	16
Хүснэгт -5	Аудитад хамрагдсан байгууллагын алдаа, зөрчлийн нэгтгэл	18
Хүснэгт -6	Түүвэрт хамрагдсан байгууллагын алдаа, зөрчлийн нэгтгэл	24

**ХОВД АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**
84000 Цамбагарав баг, Жаргалант сум, Ховд
Утас: 976-70433061, Факс: 976-70433061
E-mail: khovd@audit.gov.mn

ЗЭРЭГ СУМЫН ЗАСАГ ДАРГА

Б.БАТБИЛЭГ ТАНАА

2022.03.25 № 2/МТ
танай _____-ны № _____-т

АУДИТЫН САНАЛ ДҮГНЭЛТ

Зөрчилгүй дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.3.1, 8 дугаар зүйлийн 8.1, Төсвийн тухай хуулийн 8 дугаар зүйлийн 8.9.2-д заасны дагуу Зэрэг сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх нэгтгэсэн санхүүгийн байдал, санхүүгийн үр дүн, цэвэр хөрөнгө/өмчийн өөрчлөлт, мөнгөн гүйлгээний тайлан, тодруулгууд болон төсвийн гүйцэтгэлд аудит хийлээ.

Зэрэг сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Төсвийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Улсын секторын нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартад нийцүүлэн бүх материаллаг зүйлсийн хувьд үнэн зөв толилуулсан байна.

Дүгнэлтийн үндэслэл

Төрийн аудитын байгууллага аудит хийхдээ Аудитын дээд байгууллагын олон улсын стандарт, түүнд нийцүүлэн Монгол Улсын Ерөнхий аудиторын баталсан журам, зааврын дагуу гүйцэтгэж, шалгагдагч этгээдээс хараат бус, аудиторын ёс зүйн үүрэг хариуцлагыг биелүүлж ажилласан. Бидний цуглуулсан хангалттай бөгөөд зохистой нотолгоо нь дүгнэлт өгөх үндэслэл болно.

Санхүүгийн тайланд төсвийн захирагчийн хүлээх үүрэг, хариуцлага

Төсвийн захирагч санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Төсвийн тухай хууль, Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хууль, Улсын секторын нягтлан бодох бүртгэлийн олон улсын стандартын дагуу үнэн зөв бэлтгэж толилуулах үүрэгтэй.

Санхүүгийн тайланг залилан эсвэл алдааны улмаас үүсэх материаллаг буруу илэрхийлэлгүй бэлтгэхэд шаардлагатай гэж үзсэн дотоод хяналтыг тодорхойлж, хэрэгжүүлэх үүрэг хариуцлага хүлээнэ.

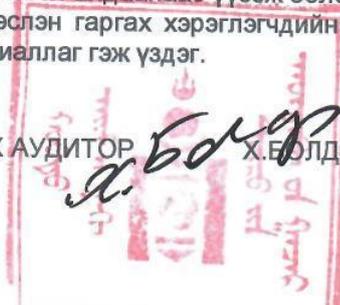
Төрийн аудитын байгууллагын үүрэг, хариуцлага

Төрийн аудитын байгууллага залилан эсвэл алдааны улмаас үүсэх материаллаг буруу илэрхийллээс санхүүгийн тайлан бүхэлдээ ангид эсэх талаарх үндэслэлтэй баталгаажуулалт олж авах, дүгнэлт, зөвлөмж бүхий аудитын тайлан гаргах зорилготой.

Үндэслэлтэй баталгаажуулалт гэдэг нь дээд түвшний баталгаа боловч материаллаг буруу илэрхийлэл байгаа тохиолдолд АДБОУС-ын дагуу хийсэн аудитаар бүгдийг илрүүлнэ гэсэн баталгаа биш юм.

Буруу илэрхийлэл нь залилан эсвэл алдаанаас үүсэж болох бөгөөд дангаараа эсвэл нийлээд уг санхүүгийн тайланд үндэслэн гаргах хэрэглэгчдийн эдийн засгийн шийдвэрт нөлөөлөх үндэслэлтэй байвал материаллаг гэж үздэг.

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР Х.БОЛДБААТАР

2.1 Аудит хийсэн нэгтгэсэн санхүүгийн байдлын тайлан

Мянган төгрөгөөр

Код:	Тайлангийн үзүүлэлт	2020 оны 12-р сарын 31	2021 оны 12-р сарын 31
1	ЭРГЭЛТИЙН ХӨРӨНГИЙН ДҮН	512,802.0	635,142.3
31	МӨНГӨН ХӨРӨНГӨ	66,300.7	141,996.4
32	БОГИНО ХУГАЦААТ ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ	0.0	0.0
33	АВЛАГА	235,091.1	248,376.3
34	УРЬДЧИЛГАА	0.0	0.0
35	БАРАА МАТЕРИАЛ	211,410.2	244,769.6
36	НӨӨЦИЙН БАРАА	0.0	0.0
360	БУСАД ЭРГЭЛТИЙН ХӨРӨНГӨ	0.0	0.0
2	ЭРГЭЛТИЙН БУС ХӨРӨНГИЙН ДҮН	7,509,621.5	10,798,880.1
37	УРТ ХУГАЦААТ ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ	0.0	0.0
37100	Урт хугацаат хадгаламж	0.0	0.0
37200	Үнэт цаас	0.0	0.0
37300	Урт хугацаат зээл	0.0	0.0
39	ҮНДСЭН ХӨРӨНГӨ	7,509,621.5	10,798,880.1
39100	Газар	0.0	0.0
39200	Биет хөрөнгө	7,445,990.2	10,735,438.5
39300	Биет бус хөрөнгө	63,631.3	63,441.6
39400	Бусад хөрөнгө /ТӨҮГ/	0.0	0.0
3	НИЙТ ХӨРӨНГИЙН ДҮН III=I+II	8,022,423.5	11,434,022.4
4	НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР	12,088.7	11,298.4
41	БОГИНО ХУГАЦААТ ӨР ТӨЛБӨР	12,088.7	11,298.4
41300	Өглөг	12,088.7	11,298.4
41400	Урьдчилж орсон орлого	0.0	0.0
42	УРТ ХУГАЦААТ ӨР ТӨЛБӨР	0.0	0.0
42100	Урт хугацаат үнэт цаас	0.0	0.0
42200	Урт хугацаат зээл	0.0	0.0
5	ЦЭВЭР ХӨРӨНГӨ ӨМЧИЙН ДҮН	8,010,334.8	11,422,724.0
51	Засгийн газрын хувь оролцоо	8,010,334.8	11,422,724.0
51100	Засгийн газрын оруулсан капитал /Засгийн газрын сан/ орон нутгийн сан	3,048,385.8	3,048,385.8
51101	Өмч /төрийн/ /ТӨҮГ/	0.0	0.0
51102	Өмч /хувийн/ /ТӨҮГ/	10.0	10.0
51103	Өмч /хувьцаат/ /ТӨҮГ/	0.0	0.0
51104	Халаасны хувьцаа /ТӨҮГ/	0.0	0.0
51105	Нэмж төлөгдсөн капитал /ТӨҮГ/	0.0	0.0
51106	Эздийн өмчийн бусад хэсэг /ТӨҮГ/	3,000.0	3,000.0
51200	Хуримтлагдсан үр дүн	4,073,198.5	7,487,682.6
51300	Хөрөнгийн дахин үнэлгээний зөрүү	885,740.4	883,645.6
51400	Гадаад валютын хөрвүүлэлтийн зөрүү	0.0	0.0
51500	Бодлогын өөрчлөлт алдааны залруулга	0.0	0.0
51600	Нөөцийн сан	0.0	0.0
52	Хяналтын бус хувь оролцоо	0.0	0.0
6	ӨР ТӨЛБӨР, ЦЭВЭР ХӨРӨНГӨ ӨМЧИЙН ДҮН VI=IV+V	8,022,423.5	11,434,022.4

2.2 Аудит хийсэн нэгтгэсэн санхүүгийн үр дүнгийн тайлан

/мянган төгрөгөөр/

Код:	Тайлангийн үзүүлэлт	2020 оны 12-р сарын 31	2021 оны 12-р сарын 31
I	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ОРЛОГЫН ДҮН (I)	4,338,070.4	6,667,563.6
11	ТАТВАРЫН ОРЛОГО	77,384.4	144,502.4
110	Орлогын албан татвар	66,849.8	53,385.0
1100	Хувь хүний орлогын албан татвар	66,849.8	53,385.0
1101	Хувь хүний орлогын албан татварын буцаан олголт	0.0	0.0
1102	Орлогыг нь тухай бүр тодорхойлох боломжгүй ажил, үйлчилгээ хувиараа эрхлэгч	0.0	0.0
1103	ААН-ын орлогын албан татвар	0.0	0.0
1104	Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татвар	0.0	0.0
112	Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлого	0.0	0.0
113	Хөрөнгийн албан татвар	4,461.0	4,528.4
114	Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар	0.0	0.0
115	Онцгой албан татвар	0.0	0.0
116	Тусгай зориулалтын орлого	0.0	0.0
117	Гадаад үйл ажиллагааны орлого	0.0	0.0
118	Бусад татвар, төлбөр, хураамж	6,073.6	86,589.1
12	ТАТВАРЫН БУС ОРЛОГО	569,022.2	3,581,751.6
120	Нийтлэг татварын бус орлого	569,022.2	3,581,751.6
121	Хөрөнгийн орлого	0.0	0.0
122	Тусламжийн орлого	0.0	0.0
123	Улсын төсөв орон нутгийн төсөв хоорондын шилжүүлэг	0.0	0.0
124	Зээлийн орлого	0.0	0.0
13	ТУСЛАМЖ, САНХҮҮЖИЛТИЙН ОРЛОГО	3,691,663.7	2,941,309.5
II	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЗАРДЛЫН ДҮН	4,231,856.6	3,252,912.9
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	4,231,856.6	3,252,912.9
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	3,246,618.9	3,118,390.6
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	1,785,616.1	1,797,709.3
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	226,944.9	244,691.6
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	241,622.7	244,187.0
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	299,691.4	223,501.1
2105	Нормативт зардал	105,000.6	192,261.8
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	6,281.4	12,318.8
2107	Томилолт, зочны зардал	4,260.0	4,059.0
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	34,319.2	28,360.4
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	542,882.6	371,301.7
211	ХҮҮ	0.0	0.0
212	ТАТААС	0.0	0.0
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	985,237.7	134,522.3
22	ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	0.0	0.0
III	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ҮР ДҮН (III)=(I)-(II)	106,213.8	3,414,650.7
IV	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БУС ОРЛОГЫН ДҮН	0.0	0.0
V	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ БУС ЗАРДЛЫН ДҮН	4,447.5	2,704.5
VI	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ НИЙТ ҮР ДҮН (VI)=(III)+(IV)-(V)	101,766.3	3,411,946.2

2.3 Аудит хийсэн нэгтгэсэн цэвэр хөрөнгө/өмчийн өөрчлөлтийн тайлан

/мянган төгрөгөөр/

Код	Үзүүлэлт	Засгийн газрын оруулсан капитал	Дахин үнэлгээний нөөц	Хуримтлагдсан дүн	Засгийн газрын хувь оролцооны нийт дүн
C01	2019 оны 12-р сарын 31-нээрх үлдэгдэл	3,048,395,849	886,378,994,33	3968,887,588,43	7,903,662,431,76
C02	Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын өөрчлөлт			2,544,624,60	
C03	Дахин илэрхийлсэн үлдэгдэл	3,048,395,849	886,378,994,33	3,971,432,213,03	7,906,207,056,36
C07	Тайлант үеийн үр дүн			101,766,293,65	101,766,293,65
C08	2020 оны 12-р сарын 31-нээрх үлдэгдэл	3,051,395,849	885,740,437,33	4,073,198,506,98	8,010,334,793,31
D01	2021 оны 1-р сарын 1-нээрх үлдэгдэл	3051,395,849	885,740,437,33	4,073,198,506,98	8,010,334,793,31
D02	Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын өөрчлөлт			2,537,867,90	2,537,867,90
D03	Дахин илэрхийлсэн үлдэгдэл	3,051,395,849	885,740,437,33	4,075,736,374,88	8,012872,661,21
	Үндсэн хөрөнгийн өсөлт бууралт		-2094,860,21		-2,094,860,21
D08	Тайлант үеийн үр дүн			3,411,946,216,84	3,411,946,216,84
D09	2021 оны 12-р сарын 31-нээрх үлдэгдэл	3,051,395,849,00	883,645,577,12	7,487,682,591,72	11,422,724,017,84

2.4 Аудит хийсэн нэгтгэсэн мөнгөн гүйлгээний тайлан

/мян.төгрөгөөр/

Код:	Тайлангийн үзүүлэлт	2020оны 12-р сарын 31	2021 оны 12-р сарын 31
I	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ МӨНГӨН ОРЛОГЫН ДҮН (I)	4,101,748.8	3,385,266.6
11	ТАТВАРЫН ОРЛОГО	77,384.4	144,502.4
110	Орлогын албан татвар	66,849.8	53,385.0
1100	Хувь хүний орлогын албан татвар	66,849.8	53,385.0
1101	Хувь хүний орлогын албан татварын буцаан олголт	0.0	0.0
1102	Орлогыг нь тухай бүр тодорхойлох боломжгүй ажил, үйлчилгээ хувиараа эрхлэгч	0.0	0.0
1103	ААН-ын орлогын албан татвар	0.0	0.0
1104	Зарим бүтээгдэхүүний үнийн өсөлтийн албан татвар	0.0	0.0
112	Нийгмийн даатгалын шимтгэлийн орлого	0.0	0.0
113	Хөрөнгийн албан татвар	4,461.0	4,528.4
114	Нэмэгдсэн өртгийн албан татвар	0.0	0.0
115	Онцгой албан татвар	0.0	0.0
116	Тусгай зориулалтын орлого	0.0	0.0
117	Гадаад үйл ажиллагааны орлого	0.0	0.0
118	Бусад татвар, төлбөр, хураамж	6,073.6	86,589.1
1180	Бусад нийтлэг төлбөр, хураамж	3,275.3	5,350.0
1181	Газрын төлбөр	629.8	1,169.0
1182	Байгалийн нөөц ашигласны төлбөр	2,168.5	80,070.0
1183	Бусад татвар	0.0	0.0
12	ТАТВАРЫН БУС ОРЛОГО	332,700.6	365,317.0
120	Нийтлэг татварын бус орлого	332,700.6	365,317.0
121	Хөрөнгийн орлого	0.0	0.0
122	Тусламжийн орлого	0.0	0.0
123	Улсын төсөв орон нутгийн төсөв хоорондын шилжүүлэг	0.0	0.0

13	ТУСЛАМЖ, САНХҮҮЖИЛТИЙН ОРЛОГО	3,691,663.7	2,875,447.2
II	НИЙТ ЗАРЛАГА ба ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	3,823,158.7	3,105,168.8
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	3,823,158.7	3,105,168.8
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	2,836,379.0	2,956,829.6
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	1,895,715.5	1,924,496.3
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	262,378.4	274,127.5
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	352,168.9	350,667.7
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	74,993.0	74,257.0
2105	Нормативт зардал	116,084.3	196,866.6
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	5,777.9	10,053.1
2107	Томилот, зочны зардал	4,260.0	4,063.7
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	54,578.0	65,095.3
2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	70,423.2	57,202.4
211	ХҮҮ	0.0	0.0
212	ТАТААС	0.0	0.0
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	986,779.7	148,339.2
III	ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ (III)=(I)-(II)	278,590.1	280,097.8
IV	ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН МӨНГӨН ОРЛОГЫН ДҮН (IV)	0.0	0.0
V	ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН МӨНГӨН ЗАРДЛЫН ДҮН (V)	373,640.8	204,402.2
22	ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	373,640.8	204,402.2
2200	Дотоод эх үүсвэрээр	373,640.8	204,402.2
2260	Гадаад эх үүсвэрээр	0.0	0.0
VI	ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТЫН ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ (VI)=(IV)-(V)	-373,640.8	-204,402.2
VII	САНХҮҮГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭНИЙ ДҮН	-50,000.0	0.0
14	Бусад эх үүсвэр	0.0	0.0
23	ЭРГЭЖ ТӨЛӨГДӨХ ТӨЛБӨРИЙГ ХАССАН ЦЭВЭР ЗЭЭЛ	50,000.0	0.0
24	ГАДААД ЗЭЭЛИЙН ҮНДСЭН ТӨЛБӨР	0.0	0.0
25	САНХҮҮГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНЫ ЗАРДАЛ	0.0	0.0
VIII	НИЙТ ЦЭВЭР МӨНГӨН ГҮЙЛГЭЭ (VIII)=(III)+(VI)+(VII)	-145,050.8	75,695.6
101	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл	211,351.5	66,300.7
20	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	66,300.7	141,996.4

2.5 Аудит хийсэн төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан

/төгрөгөөр/

Эдийн засгийн ангилал	Үзүүлэлт	Өмнөх оны		Тайлант он	
		Батлагдсан төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	Батлагдсан төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл
2	НИЙТ ЗАРЛАГА БА ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	2,880,572,600	2,846,938,056,70	2,885,381,700	2,717,105,893
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	2,691,691,300	2,667,983,556,70	2,885,381,700	2,717,105,893
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	2,566,295,700	2,542,597,856,70	2,596,409,600	2,536,780,413
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	1,777,370,500	1,769,908,085	1,802,343,600	1,785,725,385
210101	Үндсэн цалин	1,181,684,100	1,207,297,861	1,181,156,100	1,172,621,765

210102	Нэмэгдэл	468,566,100	444,773,415	476,834,500	465,768,036
210103	Унаа хоолны хөнгөлөлт	6,480,000	6,480,000	6,048,000	4,552,99
210104	Урамшуулал	98,854,000	91,138,860	103,889,100	110,928,612
210105	Гэрээт ажлын хөлс	21,786,300	20,217,949	31,415,900	31,853,973
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	240,960,100	240,960,100	243,316,500	243,316,500
210201	Тэтгэврийн даатгал	169,564,600	169,564,600	171,222,800	171,222,800
210202	Тэтгэмжийн даатгал	17,848,900	17,848,900	18,023,500	18,023,500
210203	ҮОМШӨ-ний даатгал	14,279,000	14,279,000	14,418,700	14,418,700
210204	Ажилгүйдлийн даатгал	3,570,100	3,570,100	3,604,700	3,604,700
210205	Эрүүл мэндийн даатгал	35,697,500	35,697,500	36,046,800	36,046,800
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	243,829,600	243,829,598,70	246,972,600	245,357,868
210301	Гэрэл, цахилгаан	19,980,200	16,398,133,70	18,633,400	17,006,000
210302	Түлш, халаалт	188,512,100	188,512,100	196,266,900	196,279,568
210303	Цэвэр, бохир ус	35,337,300	38,919,365	32,072,300	32,072,300
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	65,002,100	64,736,600	65,462,600	62,598,060
210401	Бичиг хэрэг	7,242,300	7,199,800	5,849,500	6,318,360
210402	Тээвэр, шатахуун	46,369,600	46,369,600	44,838,900	42,013,900
210403	Шуудан, холбоо, интернэтийн төлбөр	5,382,500	5,359,500	6,303,100	5,812,600
210404	Ном, хэвлэл	571,300	371,300	434,400	416,500
210405	Хог хаягдал зайлуулах, хортон мэрэгчдийн устгал, ариутгал	2,734,600	2,734,600	2,784,600	2,784,600
210406	Бага үнэтэй, түргэн элэгдэх, ахуйн эд зүйлс	2,701,800	2,701,800	5,252,100	5,252,100
2105	Нормативт зардал	117,735,500	106,396,062	146,246,100	109,207,600
210501	Эм, бэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгсэл	30,857,200	30,856,212	28,609,400	28,609,400
210502	Хоол, хүнс	81,002,400	69,663,950	112,233,700	75,195,200
210503	Нормын хувцас, зөөлөн эдлэл	5,875,900	5,875,900	5,403,000	5,403,000
2106	Эд хогшил, урсгал засварын зардал	10,215,400	9,418,800	12,614,800	12,614,800
210601	Багаж, техник, хэрэгсэл	4,000,000	4,000,000	4,710,000	4,710,000
210602	Тавилга				
210603	Хөдөлмөр хамгааллын хэрэглэл	200,000	175,000	267,000	267,000
210604	Урсгал засвар	6,015,400	5,243,800	7,637,800	7,637,800
2107	Томиллолт, зочны зардал	4,717,500	4,260,000	5,556,900	4,063,700
210702	Дотоод албан томиллолт	4,717,500	4,260,000	5,556,900	4,063,700
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	33,895,100	31,735,811	16,014,300	16,014,300
210801	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн бусад нийтлэг ажил үйлчилгээний төлбөр хураамж	30,483,600	28,325,811	12,202,800	12,202,800
210802	Аудит, баталгаажуулалт, зэрэглэл тогтоох	1,358,000	1,358,000	1,746,000	1,746,000
210803	Даатгалын үйлчилгээ	300,000	300,000	445,000	445,00
210804	Тээврийн хэрэгслийн татвар	349,000	347,500	210,000	210,00
210805	Тээврийн хэрэгслийн оношилгоо	25,000	25,000	55,000	55,00
210806	Мэдээлэл, технологийн үйлчилгээ	400,000	400,000	400,00	400,000
210807	Газрын төлбөр	147,000	147,000	123,000	123,000
210808	Банк, санхүүгийн байгууллагын үйлчилгээний хураамж	832,500	832,500	832,500	832,500

2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	72,569,900	71,352,800	57,882,200	57,882,200
210901	Бараа үйлчилгээний бусад зардал	61,964,800	61,918,800	48,813,400	48,813,400
210902	Хичээл үйлдвэрлэлийн дадлага хийх	10,605,100	9,434,000	9,068,800	9,068,800
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	125,395,600	125,385,700	30,973,300	30,973,300
2132	Бусад урсгал шилжүүлэг	125,395,600	125,385,700	30,973,300	30,973,300
213205	Төрөөс иргэдэд олгох тэтгэмж, урамшуулал	18,708,200	18,698,300	29,626,300	29,626,300
213209	Нэг удаагийн тэтгэмж, шагнал урамшуулал	67,325,000	67,325,000	1,347,000	1,347,000
22	ХӨРӨНГИЙН ЗАРДАЛ	138,881,300	128,954,500	203,998,800	149,352,180
2200	Дотоод эх үүсвэрээр	7,050,000	7,050,000	203,998,800	149,352,180
220001	Барилга байгууламж	78,065,600	75,400,000	112,161,500	76,695,400
221001	Их засвар	39,400,000	34,663,500	2750,000	1,710,000
222001	Тоног төхөөрөмж	10,050,000	10,050,000	8,600,000	8,710,000
223001	Бусад хөрөнгө	11,365,700	8,841,000	80,487,300	62,236,780
23	ЭРГЭЖ ТӨЛӨГДӨХ ТӨЛБӨРИЙГ ХАССАН ЦЭВЭР ЗЭЭЛ	50,000,000	50,000,000	54,000,000	
230001	Эргэж төлөгдөх зээл	50,000,000	50,000,000	54,000,000	
	ЗАРДЛЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ЭХ ҮҮСВЭР	2,880,572,600	2,791,468,706,70	2,885,381,700	2,805,190,064
1310	УЛСЫН ТӨСВӨӨС САНХҮҮЖИХ	1,864,310,400	1,843,527,933,70	1,875,500,100	1,824,735,598
131007	Тусгай зориулалтын шилжүүлгээс санхүүжих	1,864,310,400	1,843,527,933,70	1,875,500,100	1,824,735,598
1320	ОРОН НУТГИЙН ТӨСВӨӨС САНХҮҮЖИХ	875,478,900	874,740,300	909,858,500	871,337,944
132001	Орон нутгийн төсвөөс	785,603,200	784,864,600	778,195,800	739,675,208
132007	Орон нутгийн хөгжлийн сангаас санхүүжих	89,875,700	89,875,700	131,662,700	131,662,736
1340	НИЙГМИЙН ДААТГАЛЫН САНГИЙН ТӨСВӨӨС САНХҮҮЖИХ	32,812,700	32,812,700	34,635,200	31,742,987
134002	Эрүүл мэндийн даатгалын сангаас санхүүжих	32,812,700	32,812,700	34,635,200	31,742,987
120004	ТӨСӨВТ БАЙГУУЛЛАГЫН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНААС	107,970,600	40,390,261	65,387,900	77,373,535
1200041	Үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжих	3,105,000	920,811	1,061,100	466,100
1200042	Туслах үйл ажиллагааны орлогоос санхүүжих	50,400,000	39,469,450	41,963,400	76,907,435
1200043	Урьд оны үлдэгдлээс санхүүжих	54,465,600		22,363,400	
	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл		77,832,726,49		22,363,376,49
5	Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл		22,363,376,49		110,447,547,49
61	БАЙГУУЛЛАГЫН ТОО	6	6	6	6
610001	Төсвийн байгууллага	6	6	6	6
62	АЖИЛЛАГСАДЫН ТОО	155	155	155	155
620001	Удирдах ажилтан	13	13	13	13
620002	Гүйцэтгэх ажилтан	90	90	90	90
620003	Үйлчлэх ажилтан	45	45	45	45
620004	Гэрээт ажилтан	7	7	7	7
63	СУРАЛЦАГЧДЫН ТОО (ЖИЛИЙН ДУНДЖААР)	795	795	795	795
630	ЕРӨНХИЙ БОЛОВСРОЛЫН СУРГУУЛЬД СУРАЛЦАГЧИД	795	795	795	795
630001	Төрийн өмчит ЕБС	795	795	795	795

64	ЭМЧЛҮҮЛЭГСЭДИЙН ТОО	-	4912	-	4912
640001	Улсын эмнэлгээр хэвтэн эмчлүүлэгсдийн тоо	-	603	-	603
640002	Улсын эмнэлгийн амбулаториор эмчлүүлэгсдийн тоо	-	4309	-	4309
640003	Хувийн эмнэлгээр эмчлүүлэгсдийн тоо			-	-
65	ОРОН ТООНЫ МЭДЭЭЛЭЛ	155	155	155	15
650001	Төрийн захиргааны албан хаагч (ТЗ)	10	10	10	10
650004	СӨБ болон бага, дунд боловсролын албан хаагч (ТҮБД)	60	60	60	60
650006	Соёл урлагийн салбарын төрийн үйлчилгээний албан хаагч (ТҮСУ)	5	5	5	5
650008	Эрүүл мэндийн салбарын төрийн үйлчилгээний албан хаагч (ТҮЭМ)	19	19	19	19
650009	Төрийн үйлчилгээний бусад албан хаагч (ТҮ)	48	48	48	48
650010	Гэрээт ажилтан	5	5	5	5
650011	Улс төрийн албан хаагч (УТ)	8	8	8	8

2.6 Аудит хийсэн нэмэлт төсвийн гүйцэтгэлийн тайлан

төгрөгөөр

Дансны код	Үзүүлэлт	Өмнөх он	Гүйцэтгэл
I	НИЙТ ЗАРЛАГА БА ЦЭВЭР ЗЭЭЛИЙН ДҮН	252,899,613	251,825,514
21	УРСГАЛ ЗАРДАЛ	12,827,802	210,404,106
210	БАРАА, АЖИЛ ҮЙЛЧИЛГЭЭНИЙ ЗАРДАЛ	12,827,802	148,217,044
2101	Цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшил	-	9,178,801
210101	Үндсэн цалин	-	2,086,313
210102	Нэмэгдэл		7,092,488
2102	Ажил олгогчоос нийгмийн даатгалд төлөх шимтгэл	-	4,059,962
210201	Тэтгэврийн даатгал		4,059,962
2103	Байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал	-	500,000
210301	Гэрэл, цахилгаан		500,000
2104	Хангамж, бараа материалын зардал	233,415	4,875,285
210401	Бичиг хэрэг	-	343,802
210402	Тээвэр, шатахуун	233,415	2,568,756
210403	Шуудан холбоо		265,0000
210404	Ном, хэвлэл		
210405	Хог хаягдал зайлуулах, хортон мэрэгчдийн устгал, ариутгал		1,697,727
2105	Нормативт зардал	8,608,210	87,658,997
210501	Эм, бэлдмэл, эмнэлгийн хэрэгсэл	8,608,210	80,658,997
210502	Хоол, хүнс		7,000,000
2106	Эд хогшил урсгал засварын зардал		2,235,0000
210601	Багаж техник хэрэгсэл		235,000
210604	Урсгал засвар		2,000,0000
2108	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн ажил, үйлчилгээний төлбөр, хураамж	3,986,177	33,836,866
210801	Бусдаар гүйцэтгүүлсэн бусад нийтлэг ажил үйлчилгээний төлбөр хураамж	3,986,177	33,836,866

2109	Бараа үйлчилгээний бусад зардал		5,872,133
210901	Бараа үйлчилгээний бусад зардал		5,308,133
210902	Хичээл үйлдвэрлэлийн дадлага хийх		564,000
213	УРСГАЛ ШИЛЖҮҮЛЭГ	-	62,187,062,
2132	Бусад урсгал шилжүүлэг	-	55,530,062
213208	Хөдөө орон нутагт тогтвор суурьшилтай ажилласан албан хаагчдад төрөөс үзүүлэх дэмжлэг		27,730,062
213209	Нэг удаагийн тэтгэмж, шагнал урамшуулал		27,800,000
2133	Олгосон санхүүжилт, шилжүүлэг	6,350,96	6,657,000
213403	Орон нутгийн төсвийн ерөнхийлөн захирагчдад олгох татаас, төвлөрүүлэх шилжүүлэг		6,657,000
2200	Хөрөнгийн зардал	240,071,811	41,421,408
22001	Барилга	85,656,791	
221001	Их Засвар	33,792,064	
222001	Тоног төхөөрөмж	71,764,730	25,456,408
2200,	Биет ба биет бус хөрөнгө	48,858,226	15,965,000
II	ЗАРДЛЫГ САНХҮҮЖҮҮЛЭХ ЭХ ҮҮСВЭР	252,899,613	251,825,514
1311	Нэмэлт санхүүжилтийн орлого	252,899,613	251,825,514
131101	Төрийн болон орон нутгийн өмчит бус этгээдээс авсан хандив, тусламж	0	10,452,000
131103	ЗГНХ,ЗДНХөрөнгө,түүнтэй адилтгах ангилагдаагүй нөөц хөрөнгөөс тухайн төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	240,071,811	45,463,399
131104	Дээд шатны төсвийн захирагчийн төсөвт тусгагдсан төсвөөс доод шатны төсвийн захирагчид хуваарилсан хөрөнгө	12,827,802	71,507,375
131105	Төсвийн байгууллагын үндсэн үйл ажиллагааны хүрээнд бий болсон нэмэлт орлого		
131106	Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн нэмэлт орлого	-	124,402,740

3. Аудитын тайлан

3.1 Ерөнхий зүйл

Төрийн аудитын тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.1-д “Төрийн аудитын байгууллага аудитын дүнд үндэслэн дүгнэлт, зөвлөмж бүхий аудитын тайлан гаргана” гэж заасны дагуу Зэрэг сумын төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөрх нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлд хийсэн санхүүгийн тайлангийн аудитын тайланг танилцуулж байна.

Аудитын тайланд шалгагдагч этгээд, түүний орчин, аудитад хамааралтай дотоод хяналт, нягтлан бодох бүртгэл, холбогдох санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлалын талаар болон аудитын явцад илрүүлсэн алдаа, зөрчил, гаргасан шийдэл, анхаарал татахуйц бусад чухал асуудал болон аудитын санал дүгнэлт, түүний үндэслэлийг хураангуйлан толилуулав.

Энэхүү тайланд шалгагдагч этгээдэд авлага, шатахууны зарцуулалт, дотоод хяналт, бараа материал, хөрөнгийн тооллого, зөвлөмжийг тусгасан болно.

Аудитыг ахлах аудитор Д.Мөнхтулга 2022 оны 3 дугаар сарын 18-ноос 2022 оны 03 дугаар сарын 25-ны хооронд гүйцэтгэж, хяналтыг аудитын менежер А.Цэцэгсүрэн, газрын дарга, тэргүүлэх аудитор Х.Болдбаатар нар тус тус хэрэгжүүлсэн.

Зэрэг сумын Засаг дарга 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан, төсвийн гүйцэтгэлийг Ховд аймаг дахь Төрийн аудитын газарт 2022 оны 3 дугаар сарын 02-ны өдрийн 1/44 дүгээр албан бичгээр ирүүлсэн байна.

3.2 Байгууллага, түүний орчин ба дотоод хяналт

Зэрэг сумын засаг дарга нь Монгол улсын Үндсэн хууль болон УИХ, Засгийн газраас гарч буй хууль тогтоомжид нийцүүлэн төрийн үйлчилгээг ард иргэдэд түргэн шуурхай, ил тод нээлттэй, чанартай, тэгш хүргэж “Коронавируст халдварт цар тахлаас үүдэлтэй хүндрэлийг амжилттай даван туулж хүний болон эдийн засаг, нийгмийн хөгжлийг ханган, хэрэгжүүлж эхэлсэн төсөл хөтөлбөрүүдийг үргэлжлүүлж, сумынхаа хөгжлийг дээшлүүлнэ” гэсэн эрхэм зорилтыг дэвшүүлэн ажилласан байна.

Дээрх эрхэм зорилгынхоо хүрээнд дор дурдсан үйл ажиллагааны дэд зорилтуудыг хэрэгжүүлэхээр тодорхойлсон байна. Үүнд:

- *Коронавируст халдварт цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх;*
- *500 хүний суудалтай спортын ордон барих*
- *Мээрэнгийн амны усан хангамжийн барилга угсралтын ажлыг үргэлжлүүлэн газар тариалан эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх;*
- *Төрийн албан хаагчид, ард иргэдийг урамшуулах;*
- *Аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх;*
- *Малчдын амьжиргаа, малын ашиг шимийг нэмэгдүүлэх;*
- *Багийн айл өрхийг эрчим хүчинд холбох;*
- *Зэрэг-100 хөтөлбөрийн боловсруулж батлах;*
- *Сумын төвийн ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх;*
- *ОУ-ын төсөл хөтөлбөрүүдтэй хамтарч байгаль орчныг хамгаалах, иргэдийн орлого олох, өрхийн үйлдвэрлэл эрхлэх боломжийг нэмэгдүүлэх;*

Тайлант хугацаанд байгууллагын санхүүгийн үйл ажиллагаанд мөрддөг хууль, тогтоомж, бодлого, журамд дараах өөрчлөлт орсон байна. Үүнд:

- *Нийгмийн даатгалын сангийн 2021 оны төсвийн тухай хууль*
- *Эрүүл мэндийн даатгалын сангийн 2021 оны төсвийн тухай хууль*
- *Коронавируст халдвар /ковид-19/-ын цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх, тэмцэх, нийгэм, эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөллийг бууруулах тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай*
- *Засгийн газрын 2021 оны 43 дугаар тогтоолоор “төсвийн хэмнэлтийн талаар авах зарим арга хэмжээний тухай”*

Байгууллагын удирдлагын хэрэгжүүлж байгаа дотоод хяналтуудаас төлөвлөлтийн үе шатанд аудитад хамааралтай хяналтыг авч үзэж, гүйцэтгэх үе шатанд хяналтын сорил гүйцэтгэсний үр дүнд дотоод хяналтын үйл ажиллагааны зохион байгуулалт, хэрэгжилт үр нөлөө багатай байна.

Сумын нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд мөрдөх тусгайлан баталсан Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын баримт бичиг байхгүй бөгөөд Сангийн яамнаас гаргасан бодлого шийдвэрүүдийг хэрэгжүүлэн и-баланс цахим программ хангамж ашиглан холбогдох хууль тогтоомж, нягтлан бодох бүртгэлийн стандартад нийцүүлэн, үйл ажиллагааны онцлогт тохируулан ашиглаж байна.

3.3 Санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлал

Санхүүгийн тайланг бүх материаллаг зүйлсийн хувьд холбогдох санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлалын дагуу бэлтгэсэн эсэх талаар аудитор санал дүгнэлтээ илэрхийлснээр санхүүгийн тайлангийн зорилтот хэрэглэгчдийн зүгээс үзүүлэх итгэл үнэмшлийн хэмжээг нэмэгдүүлэхэд санхүүгийн тайлангийн аудитын зорилго оршино.

Зэрэг сумын ТТЗ-ын 2021 оны нэгтгэсэн санхүүгийн тайлан дахь ажил гүйлгээг аккрузал сууриар хөтөлж, нийтлэг зорилготой, үнэн зөв толилуулгын үзэл баримтлалын дагуу бэлтгэсэн хүлээн зөвшөөрөхүйц санхүүгийн тайлагналын үзэл баримтлалтай гэж үнэлсэн.

3.4 Материаллаг байдал

Төлөвлөлтийн болон гүйцэтгэлийн материаллаг байдлыг АДБОУС 2320 дагуу тодорхойлсон бөгөөд материаллаг байдлын суурь үзүүлэлтээр нийт зардлаар сонгож, материаллаг буруу илэрхийллийн эрсдэл “Бага” гэж үнэлэн материаллаг байдлын түвшинг 2 хувиар тогтоов.

Төлөвлөлтийн үе шатанд материаллаг байдлын түвшнийг 2021 оны жилийн эцсийн санхүүгийн тайлангийн нийт зарлагын 3,581.7 сая төгрөгөөс 2 хувиар тооцон 71.6 сая төгрөгөөр материаллаг байдлыг тооцон, санхүүгийн тайлангийн түвшинд гүйцэтгэлийн материаллаг байдлыг төлөвлөлтийн материаллаг байдлын 80 хувиар буюу 57.3 сая төгрөгөөр тогтоолоо.

Тогтоосон төлөвлөлтийн ерөнхий материаллаг байдлыг аудитын явцад дахин хянаж шинэчлэн тогтоох шаардлагагүй гэж үзсэн.

3.5 Санхүүгийн тайлангийн тодруулга

Зэрэг сумын ТТЗ-ын 2021 оны нэгтгэсэн санхүүгийн байдлын тайлангаарх нийт хөрөнгийн дүн өмнөх оноос 3,411.6 сая төгрөгөөр буюу 70 хувиар өссөн байна. Өмнөх оны үзүүлэлтээс материаллаг өөрчлөлт гарсан мөнгөн хөрөнгө, авлага, бараа материал, үндсэн хөрөнгө, өр төлбөр, цэвэр өмчийн дансдууд байна.

Хүснэгт №1. Санхүүгийн байдлын тайлан/сая.төгрөг/

Тайлангийн үзүүлэлтүүд	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өөрчлөлт /тоо/	Өөрчлөлт /хувь /
Мөнгөн хөрөнгө	66.30	141.90	-75.60	47%
Авлага	235.00	248.40	-13.40	95%
Бараа материал	211.40	244.70	-33.30	86%
Үндсэн хөрөнгө	7,509.60	10,798.80	-3,289.20	70%
НИЙТ ХӨРӨНГИЙН ДҮН	8,022.3	11,433.8	-3,411.50	70%
Богино хугацаат өр төлбөр	12.1	11.30	0.80	107%
Цэвэр хөрөнгө, өмч	8,010.30	11,422.70	-3,412.40	70%
ӨР ТӨЛБӨР, ЦЭВЭР ХӨРӨНГӨ ӨМЧИЙН ДҮН	8,022.4	11,434.0	-3,411.60	70%

Эх сурвалж: Зэрэг сумын ТТЗ-ын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

3.5.1 Мөнгөн хөрөнгө

Мөнгөн хөрөнгийн эхний үлдэгдэл 66.3 сая төгрөг, эцсийн үлдэгдэл 141.9 сая төгрөг болж 75.6 сая төгрөгөөр буюу 47 хувиар өссөн байна. Мөнгөн хөрөнгийн үлдэгдэлд байгаа 136.6 сая төгрөг нь Төрийн сангийн харилцах дансанд, үлдэх 5.3 сая төгрөг нь 2 орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газрын арилжааны банкны дансанд байршиж байна.

3.5.2 Авлага

Авлага дансны эхний үлдэгдэл 235,0 сая төгрөг, эцсийн үлдэгдэл 248,3 сая төгрөг болж 13.3 сая төгрөг буюу 10 хувиар өссөн байна.

Хүснэгт №02 Авлагын үлдэгдэл /сая.төгрөг/

Үзүүлэлт	Эхний үлдэгдэл	Эцсийн үлдэгдэл	Өсөлт (+), Бууралт (-)
Ажиллагчидтай холбогдсон авлага	0.36	0.4	(0.0)
Төлбөртэй үйлчилгээний авлага		65.8	(65.8)
Байгууллагаас авах авлага	0.17	13.6	(13.4)
Хувь хүмүүсээс авах авлага	225.43	163.0	62.4
Зээлийн хүүгийн авлага	8.9	4.6	4.3
Татвар, НДШ /ОНӨААТҮГ/	0.1	0.9	(0.8)
АВЛАГЫН НИЙТ ДҮН	235.0	248.3	13.3

Эх сурвалж: Зэрэг сумын ТТЗ-ын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Нийт авлагын үлдэгдэлд 63.1 хувь буюу 156.9 сая төгрөг нь сум хөгжүүлэх сангийн зээл, зээлийн хүүгийн авлага, 26.5 хувь буюу 65.8 сая төгрөг нь ЭМДС-гаас авах авлага, 5.0 хувь буюу 13.0 сая төгрөг нь ЕБС-ын самбарын урьдчилгаа авлага, үлдэх 2.7 хувь 1.2 сая

төгрөгийг бусад авлага эзэлж байна.

СХС-гаас бусад 91.4 сая төгрөгийн авлага нь дараа онд барагдах бүрэн боломжтой авлага байна.

СХС-гийн 156.9 сая төгрөгийн авлагын дийлэнхийг сум хөгжүүлэх сангийн зээл, зээлийн хүүгийн авлага эзэлж байгаа бөгөөд оны эхэнд 233.6 мянган төгрөгийн зээлийн авлагын үлдэгдэлтэй байсан ба тайлант хугацаанд зээл олгоогүй, 39.7 сая төгрөгийн зээл, зээлийн хүү эргэн төлөгдөж, оны эцэст 156.9 сая төгрөгийн үлдэгдэлтэй байна. Сангаас 2011-2017 онд олгосон 9 зээлдэгчтэй холбоотой 53.9 сая төгрөгийн авлага нь хугацаа хэтэрсэн авлага байна.

3.5.3 Бараа материал

Бараа материалын дансны үлдэгдэл 244.7 сая төгрөг болж 33.3 сая төгрөгөөр өссөн нь эм боох материал, аж ахуйн материалыг үнэ төлбөргүйгээр хүлээн авч зарцуулаагүйтэй холбоотой нэмэгдсэн байна.

Тайлант хугацаанд төсвийн хөрөнгөөр 339.4 сая, үнэ төлбөргүйгээр 38.5 сая, нийт 377.9 сая төгрөгийн бараа материал нэмэгдэж, 344.6 сая төгрөгийн материалыг зарцуулжээ.

3.5.4 Үндсэн хөрөнгө

Үндсэн хөрөнгө дансны үлдэгдэл оны эхэнд 10,146.4 сая төгрөг байсан бол оны эцэст 13,635.4 сая төгрөг болж 3,581.3 сая төгрөгөөр өссөн нь 30.2 сая төгрөгийн хөрөнгийг худалдан авсан, 3,551.1 сая төгрөгийн өртөгтэй Зэрэг шим Ус ОНӨТТҮГ, Тээлийн илч ОНӨААТҮГ, Зэрэг сумын хуучин ЭМТ-ийн барилгуудыг аймгийн ОНӨГ-ын шийдвэрээр шилжүүлэн бүртгэсэнтэй холбоотой байна.

Тайлант онд үндсэн хөрөнгө 30.2 сая төгрөгөөр төсвийн хөрөнгөөр бэлтгэсэн, 337.6 сая төгрөгөөр шилжүүлэн авсан, 3,213.4 сая төгрөгөөр үнэ төлбөргүй хандиваар нэмэгдэж, акталсан, балансаас балансад шилжүүлсэн 92.3 сая төгрөгөөр хөрөнгө хасагдсан байна.

3.5.6 Өр төлбөр

Нийт өр төлбөрийн эхний үлдэгдэл 12.1 сая, эцсийн үлдэгдэл 11.3 сая төгрөг болж 0.8 сая төгрөгөөр буурсан байна. Богино хугацаат өр төлбөрийн үлдэгдэлд 11.3 сая төгрөгийн өр байгаа нь дараа тайлангийн хугацаанд бүрэн барагдах боломжтой өглөгүүд байна. Өглөгийг нэр төрлөөр авч үзвэл: ажилчидтай холбоотой өглөг 0.8, бараа үйлчилгээний өглөг 1.3, байгууллагад өгөх өглөг 9.1 сая төгрөгийн өглөгийн үлдэгдэл байна.

3.5.7 Цэвэр хөрөнгө, өмч

Засгийн газрын оролцоо дансны оны эхний үлдэгдэл 8,010.3 сая төгрөг байсан оны эцэст 11,422.7 сая төгрөг тайлант он 3,412.4 сая төгрөгөөр өссөн нь тайлант үеийн үр дүн 3,310.1 сая төгрөгийн үр дүнтэй, өмнөх үеийн үр дүн рүү 104.3 сая төгрөгөөр залруулсан тус тус нөлөөлсөн байна.

3.6 Төсвийн төлөвлөлт, гүйцэтгэл, нэмэлт төсөв

Төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.1-д заасны дагуу төсвийг төлөвлөх, хэрэгжүүлэх, тайлагнахад эрх бүхий байгууллага, төсвийн захирагч нь тус хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.1-д заасан төсвийн зарчмыг мөрдлөг болгож, хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.

3.6.1 Төсвийн төлөвлөлт

Төсвийн төсөлд зардлыг санхүүжүүлэх эх үүсвэрийг 2,717.1 сая төгрөгөөр, нийт зарлагыг 2,717.1 сая төгрөгөөр тооцон төлөвлөж, дээд шатны төсвийн захирагчид хүргүүлсэн байна.

Зэрэг сумын Төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны нэгтгэсэн төсвийг аймгийн ИТХ-ын 2020 оны 12 дугаар сарын 03 өдрийн 3/03 тоот тогтоолоор 2,579.9 сая төгрөгөөр анх баталж өмнө оны болон тайлант оны орлого давсан холбоотойгоор 2021 онд 1 удаа тодотгол хийн 2021 оны 08 дугаар сарын 05-ны 4/03 тоот тогтоолоор нийт 2,728.8 сая төгрөгөөр баталсан байна.

Төсвийн тодотголыг сумын ИТХ-аар 2021 оны 8 дугаар сарын 20-ны өдрийн Б/02 тоот тогтоолоор 2,885.3 сая төгрөгөөр 6 байгууллага, 2 сангийн төсвийг тодотгож баталжээ.

3.6.2 Төсвийн гүйцэтгэл

Тайлант онд 2,885.3 сая төгрөгийн төсөв баталснаас 1,875.5 сая төгрөгийг улсын төсвөөс, 778.2 сая төгрөгийг орон нутгийн төсвөөс, 34.6 сая төгрөгийг ЭМДС-аас, 131.7 сая төгрөгийг ОХНС-аас санхүүжих, 1.1 сая төгрөгийг үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос, 41.9 сая төгрөгийг туслах үйл ажиллагаанаас, 22.3 сая төгрөгийг өмнөх оны үлдэгдлээс санхүүжүүлэхээр төлөвлөжээ.

Хүснэгт №3. Төсвийн орлогын төлөвлөгөө, гүйцэтгэл /сая.төгрөг/

Нэр төрөл	төлөвлөгөө	гүйцэтгэл	зөрүү
Улсын төсвөөс санхүүжих	1,875.5	1,824.7	50.80
Тусгай зориулалтын шилжүүлгээс санхүүжих	1,875.5	1,824.7	50.80
Орон нутгийн төсвөөс санхүүжих	909.9	871.4	38.50
Орон нутгийн төсвөөс	778.2	739.7	38.50
Орон нутгийн хөгжлийн сан	131.7	131.7	-
Нийгмийн даатгалын төсвөөс санхүүжих	34.6	31.7	2.90
Эрүүл мэндийн даатгалын сангаас санхүүжих	34.6	31.7	2.90
Төсөвт байгууллагын үйл ажиллагаанаас	65.3	99.7	(34.37)
Үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос	1.1	0.5	0.63
Туслах үйл ажиллагааны орлогоос	41.9	76.9	(35.00)
Урьд оны үлдэгдлээс санхүүжих	22.3	22.3	-
ЭХ ҮҮСВЭРИЙН НИЙТ ДҮН	2,885.3	2,827.5	57.83

Эх сурвалж: Зэрэг сумын ТТЗ-ын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

Гүйцэтгэлээр улсын төсвөөс 1824.7, орон нутгийн төсвөөс 739.7, ОХНС-ийн санхүүжилт 131.7, ЭМДС-аас санхүүжих 31.7, үндсэн үйл ажиллагааны орлогоос 0.5, туслах үйл ажиллагааны орлогоос 76.9 сая, нийт 2,827.5 сая төгрөгийн орлого бүрдүүлж, урсгал үйл ажиллагаанд 2,827.5 мянган төгрөгийг зарцуулж 57.8 сая төгрөгийг улсын төсөвт төвлөрүүлсэн байна.

Төсвийн нийт зардлын гүйцэтгэл 2,717.1 сая төгрөг буюу 94.2 хувьтай байгаа нь цалин хөлс болон нэмэгдэл урамшуулал, нийгмийн даатгалын шимтгэлийн зардлыг 16.6 сая төгрөгөөр, байр ашиглалттай холбоотой тогтмол зардал 1.6, бараа хангамж, бараа материалын зардал, томилолтын зардал 2.9, нормативт зардал 37.0, хөрөнгийн зардал 54.6 сая төгрөгөөр буюу нийт 57.8 сая төгрөгөөр батлагдсан төсвийг хэмнэж зарцуулсантай холбоотой байна.

Үндсэн үйл ажиллагааны орлогыг 1.1, туслах үйл ажиллагааны орлого 41.9 сая төгрөгөөр тус тус батлагдаж гүйцэтгэлээр үндсэн үйл ажиллагааны орлогыг 0.5 сая, туслах үйл ажиллагааны орлогыг 76.9 сая төгрөгөөр нийт 77.3 сая төгрөгийн орлого бүрдүүлсэн. Нийт бүрдүүлсэн орлогын 76.9 сая төгрөгийг СХС-ийн зээл, зээлийн хүүгийн орлого, 0.5 сая төгрөг нь сумын соёлын төвийн өөрийн орлого бүрдсэн байна.

Зэрэг сумын ИТХ-ын 2021 оны орон нутгийн төсөв батлах тухай 2021 оны 9 дүгээр сарын 10-ны өдрийн Б/02 дугаар тогтоолд Зэрэг сумын Төвлөрүүлэн захирагчийн тайлант онд 165.2 сая төгрөгийн татварын орлогыг орон нутгийн төсөвт төвлөрүүлэхээр

батлагдсанаас гүйцэтгэлээр 145.1 сая төгрөгийн орлогыг бүрдүүлж, төлөвлөгөөг 20.1 хувиар биелээгүй байна.

Хүснэгт 4. Сумын татварын орлогын төлөвлөгөө, гүйцэтгэл

/сая.төгрөг/

Орлогын ангилал	2021 оны		Зөрүү
	Төлөвлөгөө	Гүйцэтгэл	
Татварын нийт орлогын дүн	165.2	145.1	20.1
Нийт орлого ба тусламжийн дүн	165.2	145.1	20.1
Татварын орлого	165.2	144.5	(12.2)
Орлогын албан татвар	17.7	24.9	(7.2)
Хувь хүний орлогын албан татвар	17.7	24.9	(7.2)
Үйл ажиллагааны орлого	2.0	20.7	(18.7)
Суутгагчийн бусад орлого	15.7	4.2	11.5
Хөрөнгийн албан татвар	29.3	33.0	(3.7)
Бууны албан татвар	4.3	4.5	(0.2)
Иргэдийн мөнгөн хадгаламжийн хүүгийн орлого	25.0	28.5	(3.5)
Хөрөнгө борлуулсаны албан татвар	-	0.2	(0.2)
Хөрөнгө борлуулсаны албан татвар		0.2	(0.2)
Бусад татвар, төлбөр, хураамж	4.1	5.2	(1.1)
Бусад нийтлэг төлбөр, хураамж			-
Улсын тэмдэгтийн хураамж	1.9	2.7	(0.8)
Түгээмэл тархацтай ашигт малтмал ашигласны	0.7	0.9	(0.2)
Хог хаягдлын үйлчилгээний хураамж	1.5	1.6	(0.1)
Газрын төлбөр	2.0	1.1	0.9
Байгалийн нөөц ашигласны төлбөр	112.1	80.1	32.1
Ан амьтны нөөц ашигласны төлбөр			-
Ус, рашааны нөөц ашигласны төлбөр	0.5	0.7	(0.1)
Ан амьтны нөөц ашигласны төлбөр	110.6	78.2	32.4
Байгалийн ургамлын нөөц ашигласны төлбөр	1.0	1.2	(0.2)
Татварын бус орлого	-	0.7	(0.7)
Нийтлэг татварын бус орлого	-	0.7	(0.7)
Торгуулийн орлого		0.7	(0.7)

Нийт орлого 145.1 сая төгрөгөөр биелж 20.1 сая төгрөгөөр тасарсан байна. Орлого тасарсан шалтгаан нь Ковид-19 цар тахалтай холбоотойгоор ан амьтны нөөц ашигласны төлбөр 32.4 сая төгрөгөөр тасарсан нь гол нөлөө үзүүлсэн байна. Орлогыг нэр төрлөөр авя үзвэр хувь хүний орлогын албан татвар 7.2, хөрөнгийн албан татварын орлого 0.2, улсын тэмдэгтийн хураамж 0.8, татварын бус орлого 0.7 сая төгрөгөөр тус тус давж газрын төлбөр 0.8, байгалийн нөөц ашигласны төлбөр 32.1, төгрөгөөр тус тус тасалжээ.

Батлагдсан төсөв, гүйцэтгэл, түүний хэтрэлт, хэмнэлтийг орлого, зардлын зүйл тус бүрээр энэ тайлангийн 2.5-д харуулав.

3.6.3 Нэмэлт төсөв

Төсвийн тухай хуулийн 47 дугаар зүйлийн 47.2-т “нэмэлт төсөв, түүнтэй холбогдсон үйл ажиллагаа нь төсвийн нэгэн адил санхүүгийн болон төсвийн гүйцэтгэлийн тайлангийн бүрэлдэхүүн хэсэг байна” гэж заасны дагуу байгууллага нэмэлт санхүүжилтийн тайлан гаргах үүрэгтэй.

Нэмэлт санхүүжилтийн тайлангаар ЭМДС-аас Ковид-19 цар тахлын илүү цаг урамшуулал, эмийн зардалд 100.9, БСУГ-аас ЕБС болон СӨБ-ийн байгууллагад ажиллаж байгаа багш нарын тэтгэмж 27.7, Статистикийн газраас судалгааны зардал 0.5, гадаадын төслөөс 8.0, бусад орлогоос 114.7 сая төгрөг нийт 258.4 сая төгрөгийн орлого бүрдүүлэн 251.8 сая төгрөгийг зарцуулж орон нутгийн төсөвт 6.6 сая төгрөгийг төвлөрүүлсэн байна.

Нэмэлт төсвийн тайланг орлого, зардлын зүйл тус бүрээр энэ тайлангийн 2.6-д харуулав.

3.7 Асуудлыг онцолсон хэсэг ба бусад асуудлын хэсэг

Зэрэг сумын Төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд тодорхой бус байдал үүссэн, хэрэглэгчдэд хамааралтай дараах асуудлууд байна. Үүнд:

1. Сум хөгжүүлэх сангаас 2010-2020 онуудад олгосон 116 зээлдэгчийн 315.4 сая төгрөгийн зээл олгогдсоноос 1 иргэн нас барсан 8.3 сая төгрөг төлөгдөөгүй, 69 зээлдэгч зээл бүрэн төлж дууссан, 33 иргэний 96.6 сая төгрөгийн зээлийн төлөх хугацаа болоогүй, 9 иргэний 53.9 сая төгрөгийн мянган төгрөгийн зээлийн авлага нь хугацаа хэтэрч байгаа нь сангийн хөрөнгийн эргэцийг удаашруулж, хөрөнгийн үр өгөөжийг бууруулж байна.
2. Ковид-19 цар тахлаас урьдчилан сэргийлэх тэмцэхтэй холбоотой хувь иргэн, ААН, байгууллагуудаас 3.0 сая төгрөгийн бэлэн мөнгө, 7.7 сая хөрөнгө оруулалт, 19.2 сая төгрөгийн бараа материал, 26.1 сая төгрөгийн эмнэлгийн тоног төхөөрөмж, нийт 56.0 сая төгрөгийн хандив цугларч 29.9 сая төгрөгийг үйл ажиллагаандаа зарцуулж 26.1 сая төгрөгийн үндсэн хөрөнгийг бүртгэжээ.
3. Тайланд хугацаанд 670 хүн Ковид-19 цар тахлаар өвчилж 29.9 сая төгрөгийн нэг удаагийн эм, эмнэлгийн хэрэгсэл урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээнд зарцуулсан байна.

3.8 Аудитын гол асуудал

Зэрэг сумын Төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд аймгийн Иргэдийн төлөөлөгчийн хурлын тэргүүлэгчдийн 2021 оны бдугаар сарын 17-ны өдрийн 37 дугаар тогтоолоор УТХО-оор 2016 онд хэрэгжсэн сумын төвийн шинэчлэл төслийн хүрээнд зэрэг сумын ус, дулаан, цахилгаан хангамж, ариутгах татуургын гадна шугам сүлжээний ажлын 1,654.0 сая, Шим ус ОНӨААТҮГ 1,397.7 сая, 2021 оны 12 дугаар сарын 15-ны өдрийн 120 дугаар тогтоолоор цэргийн ангид өмнө шилжүүлсэн ЭМТ-ын 336.5 сая төгрөгийн өртөгтэй хуучин барилгыг данснаас дансанд шилжүүлсэн зэрэг суудлууд нь санхүүгийн тайланд үлэмж нөлөө үзүүлсэн байна.

Засгийн газрын 43 дугаар тогтоолын дагуу батлагдсан төсөвт зардлын 10-аас доошгүй хувийн хэмнэлт гаргаагүй, төсөвт төвлөрүүлээгүй байна. Энэ нь Засгийн газрын 2021 оны 2 дугаар сарын 17-ны 43 дугаар тогтоолын 1.1-д "үндсэн үйл ажиллагаатай холбоотой, зайлшгүй шаардлагатайгаас бусад бүх төрлийн зардал, төсөл арга хэмжээг тэвчиж, зардлыг гаргахгүй байх зэргээр батлагдсан төсөвт зардлын дүнд 10-аас доошгүй хувийн хэмнэлт гаргахаар тооцож, урсгал болон хөрөнгө оруулалтын зардлыг төлөвлөн хуваарилах" гэж заасан заалтыг хэрэгжүүлээгүйтэй холбоотой байна.

3.9 Санхүүгийн тайлангийн аудитаар шалгасан нийцлийн аудитын асуудал

АДБОУС 4000.16-д нийцлийн аудитыг санхүүгийн тайлангийн аудиттай хослуулан хийх тохиолдолд аудитор аль стандартыг дагаж мөрдөхийг үнэлэх, нийцлийн асуудлын талаарх дүгнэлтийг санхүүгийн тайлангийн аудитын санал дүгнэлтээс тусад нь салгах ёстой гэж заасны дагуу тус байгууллагын 2021 оны Шилэн дансны хуулийн хэрэгжилтийг хяналаа.

3.9.1 Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилт

Шилэн дансны тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Засгийн газрын 2016 оны 29 дүгээр тогтоолоор баталсан "Шилэн дансны цахим хуудсанд тавих мэдээллийн агуулга, нийтлэг стандартыг тогтоох журам"-ын заалтыг хэрэгжүүлэх зорилгоор www.shilendans.gov.mn цахим хуудсанд холбогдох мэдээллийг оруулсан байх үүрэгтэй.

Тайлант хугацаанд оруулбал зохих 157 мэдээллээс 148 хугацаандаа оруулсан 9 мэдээллийг хугацаа хоцроож мэдээлсэн байна. Аймгийн хэмжээнд сум хөгжүүлэх сангийн Шилэн дансны хуулийн хэрэгжилтийг мэдээлэх тусгай цэсгүйгээс тайлант онд орсон орлогын гүйлгээг мэдээлээгүй, зарлагын гүйлгээ гаргаагүй байна.

Нийцсэн бөгөөд зохистой байх батламж мэдэгдлийн түвшинд хэрэгжүүлсэн горим, сорилд үндэслэн шилэн дансанд байршуулсан мэдээлэл нь Шилэн дансны тухай хууль тогтоомжийн холбогдох заалттай нийцсэн байна гэж дүгнэлээ.

Өмнөх зөвлөмжийн хэрэгжилт

Өмнөх оны санхүүгийн тайлангийн аудитаар 193.8 сая төгрөгийн зөрчилд 1 албан шаардлага, 3 зөвлөмж өгөгдсөн бөгөөд албан шаардлага бүрэн биелж, зөвлөмжийн хэрэгжилт 70 хувьтай хэрэгжүүлсэн байна. СХС-гаас авсан 8.0 сая төгрөгийн зээлтэй холбоотой зөвлөмж хэрэгжээгүй байна.

3.11 Дараагийн аудитаар анхаарах асуудал

Дараагийн аудитаар Ковид-19 цар тахал, Шүлхий өвчинтэй холбоотой сумын төсөвт байгууллагуудаас гаргасан зардлын зарцуулалт, гамшгийн сан бүрдүүлсэн 7.4 сая төгрөгийн өвсний зарцуулалтыг асуудлыг авч үзэх нь зүйтэй байна.

3.12 Харьяа байгууллагуудын аудитын дүнгийн талаар

Төсвийн төвлөрүүлэн захирагчийн 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайланд харьяа 6 төсвийн байгууллага, 2 тусгай сан, 2 орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газар, нийт 10 санхүүгийн тайлан нэгтгэгдсэнээс 3 байгууллагыг аудитад хамруулан дүгнэлт гаргаж, 7 тайланг түүвэрт хамруулсан байна.

Аудитад хамрагдсан харьяа байгууллагуудын санхүүгийн тайланд “Зөрчилгүй”-2 (сумын 12 жилийн сургууль, сумын хүүхдийн цэцэрлэг), “Хязгаарлалттай” 1 (ЭМТөв) нийт 3 дүгнэлт гаргасан байна.

Зэрэг сумын ТТЗ-ын нэгтгэлд хамрагдсан төсвийн шууд захирагчдын 2021 оны санхүүгийн тайланд хийсэн аудитаар нийт 52. сая төгрөгийн 13 алдаа зөрчил илэрч, 17.0 сая төгрөгийн 5 алдааг залруулсан байна.

Залруулагдаагүй 35.0 сая төгрөгийн алдаа зөрчлөөс 0.8 сая төгрөгийн алдаа зөрчилд 1 төлбөрийн акт тогтоон, 17.1 сая төгрөгийн алдаа зөрчлийг арилгуулах 2 албан шаардлага өгч, 17.1 сая төгрөгийн 5 алдаа зөрчилд зөвлөмж өгөгдсөн байна. Нийт алдаа зөрчил, шийдвэрлэлтийг хүснэгтээр харуулбал:

Хүснэгт 5. Аудитад хамрагдсан байгууллагын судалгаа

/сая.төгрөг/

д/д	Аудитад хамрагдсан байгууллагын нэр	Нийт алдаа, зөрчлийн		Үүнээс							
		Тоо	Дүн	Залруулга		Төлбөрийн акт		Албан шаардлага		Зөвлөмж	
				Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн
1	Зэрэг сумын ЕБС	3	5.70	2	4.20	0	0	0	0	1	1.50
2	Зэрэг сумын хүүхдийн цэцэрлэг	3	9.50	2	8.90	0	0	0	0	1	0.60
3	Зэрэг ЭМТ	7	36.80	1	3.90	1	0.8	2	17.1	3	15.00
Дүн		13	52.00	5	17.00	1	0.8	2	17.1	5	17.10

[Эх сурвалж:](#) Зэрэг сумын ТТЗ-ын 2021 оны санхүүгийн нэгтгэсэн тайлан

4. Нэгтгэсэн тайлангийн аудитын илрүүлэлт

Аудитаар нийт 379.8 сая төгрөгийн алдаа зөрчил илэрснээс, 37.4 сая төгрөгийн алдааг 3 алдааг залруулж, 1.0 сая төгрөгийн 2 зөрчилд төлбөрийн акт, 219.0 сая төгрөгийн зөрчилд 3 албан шаардлага өгч, алдаа зөрчлийг арилгах, давтан гаргахгүй байх 122.4 сая төгрөгийн 8 зөвлөмж өглөө.

4.1 Залруулсан алдаа

Аудитаар нягтлан бодох бүртгэлийн бичилт, тооцоолол болон тайлагналын алдаатай дараах залруулгыг санхүүгийн тайланд тусгаж, баталгаажуулав. Үүнд:

1. Үндсэн хөрөнгө орлогод бүртгэхдээ 2.2 сая мотор бүртгээгүй, 8.8 сая төгрөгийн сэлэнгэ үүлдрийн бух орлого дутуу бүртгэсэн, дуудлага худалдаагаар худалдан борлогдсон фермер автомашин, цахилгааны байр зэрэг хөрөнгө хасаагүй, нийт 37.4 сая төгрөгийг залруулсан,
2. Зэрэг Тээлийн илч, Шим ус орон нутгийн өмчит үйлдвэрийн газрууд Шилэн дансны цахим системд оруулбал зохих аудитын тайлан, дүгнэлт, хэрэгжүүлсэн ажил, хагас бүтэн жилийн санхүүгийн тайлан, 5 сая төгрөгөөс дээш цалингаас бусад үнийн дүн бүхий орлого, зарлагын гүйлгээ болон 5 саяас дээш үнийн дүн бүхий худалдан авалтын зарлагын дүнг тус тус мэдээлээгүй байсныг нөхөж мэдээлсэн.

4.2 Төлбөрийн акт

Илрүүлэлт:1. Зэрэг сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн хурлын дарга, нарийн бичгийн дарга нарт гар утасны ярианы төлбөр 0.2 сая төгрөг олгосон,

Илрүүлэлт:2. Засаг дарга, орлогч дарга, тамгын газрын дарга нар гар утасны ярианы төлбөр 0.4 төгрөгийг төлсөн, шагнал урамшуулал, бараа материалаас ХХОАТ 10 хувийн ашгийн татвар суутгаагүй 0.1 сая, томилолт илүү олгосон 0.1 сая, нийт 0.6 сая илүү олгосон

Шийдвэрлэсэн нь: Төсөвт төлүүлэх 1.0 сая төгрөгийн 2 төлбөрийн акт тогтоов.

4.3 Албан шаардлага

Илрүүлэлт1: Сумын ЗДТГ нь Шилэн дансны цахим системд оруулбал зохих мэдээллийг цаг хугацаанд нь бүрэн мэдээлээгүй Үүнд:1. Төсвийн гүйцэтгэлийн 1,2 дугаар сарыг мэдээлээгүй, хэтрэлт, хэмнэлт, тайлбарыг бичээгүй, 2,3 дугаар улирлын батлагдсан төсөв оруулаагүй, хөлийн дүн тавиагүй, 8 дугаар сар хугацаа хоцорсон, 2021 оны хагас, 2020 оны бүтэн жилийн тайлан мэдээлээгүй, 2020 оны аудитын дүгнэлт мэдээлээгүй, 5 сая төгрөгөөс дээш цалингаас бусад үнийн дүн бүхий орлого, зарлагын гүйлгээ болон 5 саяас дээш үнийн дүн бүхий худалдан авалтын зарлагын дүнг тус тус мэдээлээгүй

Шийдвэрлэсэн нь: Зөрчил арилгуулах албан шаардлага өгөв.

Илрүүлэлт 2: Сум хөгжүүлэх сангаас 2011-2017 онуудад зээл авсан 9 зээлдэгч 53.9 сая төгрөгийн зээл авсан бөгөөд одоог хүртэл төлөөгүй, хугацаа хэтрүүлэн төсвийн хөрөнгийн үр өгөөжийг бууруулсаар байна. Энэ нь нь Төсвийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.5.1-д "төсвийн байгууллагын өдөр тутмын үйл ажиллагааг удирдах", 5.4-д "батлагдсан төсвийг зориулалтын дагуу зарцуулах", Төсвийн тухай хуулийн 16 дугаар зүйлийн 16.5.1-д " төсвийн байгууллагын өдөр тутмын үйл ажиллагааг удирдах", 16.5.4-д "төсвийн байгууллагын үйл ажиллагааны үр дүнг дээшлүүлэх", 16.5.6-д "дотоод аудитын үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх" заалтууд болон сум хөгжүүлэх сангаас олгох барьцаат зээлийн гэрээний 2.2-д "зээлийн үндсэн төлбөрийг дор дурдсан зээлийн эргэн төлөлтийн дагуу төлж дуусгана", 2.4-д" энэхүү гэрээний 2.2-д заасан зээлийн эргэн төлөлтийн хуваарьт заасан хугацаанд зээлийн үндсэн төлбөр, хүүгээс гадна төлөгдөөгүй үндсэн зээлийн хугацаа хэтрүүлсэн хоног тутамд зээлийн дүнгийн 0.5 хувийн алданги төлнө.", 5.3-д "энэхүү гэрээтэй холбогдсон аливаа маргаантай асуудлыг 2 тал харилцан тохиролцож шийдвэрлэх бөгөөд ийнхүү шийдвэрлэх боломжгүй бол асуудлыг шүүхээр шийдвэрлүүлнэ" гэсэн заалттай нийцэхгүй байна.

Шийдвэрлэсэн нь: Зөрчил арилгуулах албан шаардлага өгөв.

Илрүүлэлт 3: Нэгтгэсэн тайланд бүртгэлтэй суудлын автомашины судалгаанаас үзэхэд 15.9 сая төгрөгийн өртөгтэй ХОУ-0185 дугаарын Приус-20 маркийн автомашин байгууллагын үйл ажиллагаанд ашиглагдахгүй байна.

Энэ нь Төсвийн тухай хуулийн 14-р зүйлийн 14.2.3-д "өөрийн эрхлэх асуудлын хүрээнд төсвийг үр ашигтай удирдах, гүйцэтгэлийг хангах", Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 20-р зүйлийн 20.2.6-д "эд хөрөнгийн болон төлбөр тооцооны тооллого хийх, үр дүнг шийдвэрлэх, бэлтгэн нийлүүлэгч, худалдан авагчтай тооцоо хийж, үлдэгдлийг баталгаажуулж, баримтжуулах ажлыг зохион байгуулах, удирдах" гэсэн заалттай нийцэхгүй байна.

Шийдвэрлэсэн нь: Зөрчил арилгуулах албан шаардлага өгөв.

4.4. Зөвлөмж

Цаашид анхаарвал зохих асуудлыг тэргүүлэх ач холбогдлын дарааллаар эрэмбэлэн харуулав. Үүнд:

4.4.1 Авлагатай холбоотой асуудал

Илрүүлэлт: Зэрэг сумын ТТЗ-ын нэгтгэсэн санхүүгийн тайланд нэгтгэсэн Зэрэг шим Ус ОНӨҮГ 0.7 сая, Тээлийн илч 7.8 сая төгрөгийн хугацаа хэтэрсэн авлага, өглөгийг тус тус хугацаа хэтрүүлсэн. Энэ нь төсвийн тухай хуулийн 6 дугаар зүйлийн 6.4.8-д "төсвийг зохистой удирдаж авлага, өр төлбөр үүсгэхгүй байх" гэсэн заалт хэрэгжээгүй байна.

Өгсөн зөвлөмж Сумын ТТЗ-ын нэгтгэл тайланд авлагын үлдэгдлээр тайлагнасан хугацаа хэтэрсэн авлагуудыг бууруулах талаар үе шаттай арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэн төсвийн хөрөнгийн үр өгөөжийг нэмэгдүүлж ажиллах

4.4.2 ОНХС-гийн зарцуулалттай холбоотой асуудал

Илрүүлэлт: ОНХС-гаас 2021 онд хэрэгжүүлсэн Цагдаагийн байрны тохижилтын 2.3 сая, хүнсний ногооны үрийн шинэчлэл хийхэд олгосон 2.6 сая, нийт 5.9 сая төгрөгийн орлогыг бүртгээгүй байна.

Өгсөн зөвлөмж : Цагдаагийн байрны хөрөнгө оруулалтын ажлын хөрөнгө, бараа материалыг холбогдох журмын дагуу ашиглагч байгууллагад, хүнсний ногооны үрийг гэрээний дагуу ЗДТГ-т бүртгэн үрийн эргэцийг тооцон ажиллах

4.4.3 ОНХС-гийн зарцуулалттай холбоотой асуудал

Илрүүлэлт: ОНХС-гаас Гамшгаас хамгаалах, сумын аюулгүй нөөц бэлтгэхэд 7.4 сая төгрөгийн өвсний нөөц бэлтгэж сумын ЗДТГ-т бүртгэсэн, Сумын Эрүүл мэндийн төвд ЭМД-аас санхүүжилт гүйцэтгэлээр олгосон байхад 5.0 сая төгрөгийн эм,эмнэлгийн хэрэгслийн үнэ олгосон байна.

Өгсөн зөвлөмж : ОНХС-гийн эх үүсвэрээр бэлтгэсэн өвсийг борлуулж, ЭМТ-д тоот илгээн 5.0 сая төгрөгийн эх үүсвэрийг буцаан авч ОНХС-гийн эр үүсвэрийг нэмэгдүүлэн ажиллах

4.4.4 Шатахууны зарцуулалт, дотоод хяналттай холбоотой асуудал

Илрүүлэлт: Ажилтан албан хаагчдын хувийн унаанд шатахуун олгож албан хэрэгцээнд зарцуулдаг болон Засаг даргын Тамгын газрын ХОА 05-10 дугаарын УАЗ ПАТРИОТ маркын авто машинд шатахуун олгосон нь явсан ажлын тайланг хавсаргаж оруулаагүй, замын хуудас дутуу, жолоочийн тооцоог үнэн зөв бодож хянаагүй, тээврийн хэрэгслийн хувийн хэрэг байхгүй, дугуй худалдаж авсан, урсгал засварууд хийгдсэн техникийн комиссын дүгнэлт байхгүй байна.

Энэ нь Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.6-д "анхан шатны баримтын үнэн зөвийг түүнийг үйлдсэн, зөвшөөрсөн, шалгаж хүлээн авсан ажилтан хариуцна", Засгийн газрын 2011 оны 311 дүгээр тогтоолын 1.3-д "аж ахуйн нэгж, байгууллага нь энэхүү нийтлэг журамд нийцүүлэн, өөрийн үйл ажиллагааны онцлогт

тохирсон "дотоод хяналт шалгалтыг зохион байгуулах журам"-тай байна", 1.5-д "... Журмын 1.4-т зааснаас бусад тохиолдолд "дотоод хяналт шалгалтыг зохион байгуулах журам" тухайн байгууллага, аж ахуйн нэгж өөрөө баталж мөрдөнө" гэсэн заалтуудыг мөрдөөгүйтэй холбоотой байна.

Өгсөн зөвлөмж: Шатахууны тооцоог тухай бүр бодож, замын хуудсаар тооцоо хийж хэвших

4.4.5 И баримттай холбоотой асуудал

Илрүүлэлт: Сумын ЗДТГазар 24.8 сая төгрөгийн бараа материал худалдан авахдаа бараа бүтээгдэхүүнүүдэд гарсан зардлуудыг баримтжуулахдаа и баримтаар баталгаажуулаагүй зөрчил илэрлээ.

Энэ нь Татварын ерөнхий хуулийн 28.5-д "Татвар төлөгч борлуулалт хийх тухай бүрд хэрэглэгчийн системээс дахин давтагдашгүй дугаар бүхий төлбөрийн баримтыг хэвлэж өгөх, эсвэл цахимаар илгээх үүрэгтэй", Нягтлан бодох бүртгэлийн тухай хуулийн 13 дугаар зүйлийн 13.7-д "Анхан шатны баримтын бүрдэлгүй ажил гүйлгээг бүртгэх, санхүүгийн тайланд тусгахыг хориглоно" гэсэн заалтуудыг хэрэгжилт сумын хэмжээнд хангалтгүй байна.

Зөвлөмж: Сумын төрийн сангаас зардлыг санхүүжүүлэхдээ и баримтаар баталгаажуу ажил гүйлгээг гаргахгүй байх,

4.4.6 Бараа материал, үндсэн хөрөнгийн тооллоготой холбоотой асуудал

Илрүүлэлт: Засаг даргын нөөц хөрөнгөнөөс бараа материал худалдан авч бэлтгэхдээ нярваар орлого аваагүй. Мөн эд хариуцагчийн карттай тулган үндсэн хөрөнгийн тооллого хийсэн ч тооллогын бүртгэл гарын үсэггүй байна.

Өгсөн зөвлөмж: Бараа материал худалдан авсан тухай бүрт нярваар орлого авхуулж, зарлагадахдаа нярав нь албан хаагчдаар шаардах хуудас бүрэн бичүүлж дарга, нягтлан бодогчоор хянуулж зөвшөөрсөн тохиолдолд олгож хэвших, бараа материалын үлдэгдлийг баталгаажуулж баримтжуулж, хяналт тавин үнэн зөв бодитой тооллого хийх

4.4.7 Хууль тогтоомжийн хэрэгжилттэй холбоотой

Илрүүлэлт: Засгийн газрын тогтоолын хэрэгжилтийг хангаж ажиллаагүй, хөрөнгө бэлтгэсэн, бусад арга хэмжээний зардлуудыг санхүүжүүлж төсвийг үр ашиггүй үрэлгэн зарцуулан байна. Мөн батлагдсан төсөвт зардлын дүнд 10-аас доошгүй хувийн хэмнэлт гаргаж ажиллаагүй.

Зөвлөмж: Засгийн газраас гаргасан тогтоол шийдвэрүүдийг хэрэгжүүлэн ажиллаж батлагдсан төсвийг хэмнэлттэй байхаар зарцуулах

Дээрх зөвлөмжийн биелэлтийг Ховд аймаг дахь Төрийн аудитын газарт 2022 оны 6 дүгээр сарын 3-ны өдрийн дотор ирүүлнэ үү.

Аудитын явцад бидэнтэй хамтран ажилласан холбогдох ажилтнуудад талархал илэрхийлье.

5. Аудитаар илэрсэн алдаа, зөрчлийн нэгтгэл

Хүснэгт 5. Аудитад хамрагдсан байгууллагын зөрчлийн судалгаа

/сая.төгрөг/

д/д	байгууллагын нэр	Нийт алдаа, зөрчлийн		Үүнээс							
				Залруулга		Төлбөрийн акт		Албан шаардлага		Зөвлөмж	
		Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн	Тоо	Дүн
1	ТТЗахирагч	1	15.9			0	0.0	1	15.9		

2	Зэрэг ЗДТГ	7	283.0	1	37.4	1	0.7	1	149.3	4	95.6
3	Зэрэг ИТХ	1	0.2			1	0.2				
4	Зэрэг Соёлын төв	-	-	-	-						
5	Зэрэг ОНХС	2	18.3							2	18.3
6	Зэрэг СХС	1	53.9					1	53.90		
7	Зэрэг Шим Ус	2	0.7	1	-					1	0.7
8	Зэрэг Тээлийн илч	2	7.8	1	0					1	7.8
Дүн		16	379.8	3	37.4	2	1	3	219	8	122.4

ХОВД АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР